

3405

רשמה א.ב.

פּוֹטוֹקוּל מספר 3/ד'
מישיבת הוועדה לעניני פנים
שהתקיימה ביום ג', י"ט בטבת תשי"ט - 30.12.58
בשעה 08.30

- י. ריפתין - יו"ר
- מ. אונא
- ד. בר-רב-האי
- ע. דגני
- ד. הכהן
- ר. הקטין
- י. ישעיהו
- י. כץ
- י. כהן
- ח. לנדאו
- י. רוקח
- י. שופמן

משתתפים:

- מר שבו - מנהל משרד הפנים
- מר רוטנברג - משרד הפנים
- מר סילברסטון - משרד הפנים
- מר גוברמן - משרד הפנים
- מר רוזנטל - משרד המשפטים

מזמנים:

- מר המטרה ב.ש. שיטרית
- מר ניר - נציב שירות בת-הסוהר
- ד"ר חרמון - שירות בת-הסוהר
- מר בן-פורת - מטה משרת ישראל

לסעיף 1 בסה"י

לסעיף 2 בסה"י

1. חוק שירותי הכבאות (המשך)

סדר-היום:

2. מסקנות בדבר הנריחה מכלא שטה (המשך)

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. ריפתין:

1. חוק שירותי הכבאות (המשך)

היו"ר י. ריפתין:

סיימנו את הדיון למעשה בחוק זה, פרט לסעיף 16 הדן בחלק מבעיות המימון. בישיבה הקודמת בחרנו בוועדת משנה המורכבת מח"כ בר-רב-האי ושופמן, שצריכים היו, ביחד עם שר הפנים, להגיע לנוסח משותף. אני מבין שלא הגיעו להסכם. עכ"פ, הויכוח איננו עוד בגדר של נושא חדש.

י. שופמן:

גם בדברים שהגענו בהם לידי הסכם שינה שר הפנים את עמדתו. בישיבת ועדת המשנה הגענו להסכם להטיל חובה על הרשויות המקומיות להכניס את ענין הכבאות לתקציבן, מבלי לקבוע מצין יקחו את הכסף. השר דוש רק שאם הרשויות המקומיות לא ימלאו את חובתן - תהיה לו הסמכות להטיל עליהן בצו מס. הסכמתי לחלק הראשון של ההצעה, אבל אני מסתייג מן החלק השני. אף גם לגבי הצעתו זו של השר יש כעת שינוי: שהשר יקבע מראש את גובה המס, אם כי רק במקרה שהרשות המקומית בעצמה לא תמלא אחד חובתה זו. לכן נשאר הדבר בגדר של נושא חדש, של הטלת מס ע"י חוק בדרך-אגב.

תעודת פנינים - 30.12.58

ד. בר-רב-האי:

למעשה נקודת-הכובד של הויכוח בין ח"כ שופמן וביני, ויף בין שנינו לבין שר הפנים, היא בכך שכולנו משוכנעים שיש הכרח שהרשויות המקומיות יכניסו תקציבן סעיף של השתתפות בהחזקת רשות הכבאות. אומר שר הפנים: זה ע"י היטל נוסף. ואילו ח"כ שופמן ואנרכי גומרים: זה אינו נוגע לנו. אם רשות מקומית אינה זקוקה להיטל נוסף אלא יכולה להכניס ענין זה בהוצאותיה השוטפות - אין הכרח לחייבה להיטל נוסף. רק אם לא הכניסה סעיף כבאות בכלל בתקציב הוצאותיה, יהיה שר הפנים רשאי לחייבה לכך בצו.

י. רוקח:

לעירייה יש תקציב אחד, וממנו היא מספקת את כת צרכיה. הוא הדין בחיבור, שירותי בקיור וכו', ואין צורך בכלל בהיטל נוסף.

ע. דגבי:

מה קורה אם רשות מקומית אינה מקציבה בסף לצרכי חיבור? היא הרי חייבת לעשות זאת עפ"י החוק, ובעיית הטלת ההיטל בצו ע"י השר אינה מתעוררת כלל לגבי החיבור. דין זה צריך לחול גם על ענין הכבאות. אני מציע אפוא להסתפק בהטלת החובה על הרשויות המקומיות להכניס בתקציבן סעיף הוצאות לצרכי כבאות, ואם נראה בעתיד שהענינים אינם מסתדרים - רק אז נחזור לענין ונציע תיקון

ג. הקטין:

הצעתו של שר הפנים אינה קפריזה, אלא הוא עו זאת מתוך ידיעה כיצד בנוי התקציב בעיריות, ומה יכולתן במסגרת החישוב התקציבי לעשות זאת.

ד. בר-רב-האי:

שר הפנים טוען שאם לא יהיה היטל נוסף, השתתפותו של שר האוצר אף היא מוטלת בספק. כי שר האוצר נכנס לעסק זה משום שגם העיריות עשו זאת.

ח. לנדאו:

החוק מחייב את שר האוצר לתת את חלקו כשם שהוא מחייב את הרשויות המקומיות לתת את חלקן הן. אם רשות מקומית לא תמלא את חובתה היא - לא יתן שר האוצר את חלקו, והחשש של השר אינו קיים.

היור' י. ריפתי:

אני מציע לתת בענין זה שאנסה לזמן לעשות את שלו. בינתיים אני מציע לקבל את הצעת ח"כ בר-רב-האי ושופמן, כי אחרת יחזור הענין לוועדת הכנסת, עם הצבעה מתוחה בכנסת וכו'.

מר רוזנטל:

עשינו נסיונות של ניסוח, ועוקץ אחד ביטל מן הבעיה: לא שר הפנים הוא שיטיל את ההיטל, אלא הרשות המקומית, ורק במקרה שהיא לא תעשה זאת יעשה זאת השר. פעם הופיעו בוועדה זו נציגי השלטון המקומי ודרשו שירשו להם להטיל ארבעה היטלים לצרכי שירות הכבאות. לכן אילוזה היא לחשוב שרשות מקומית כלשהי תספק את הצרכים הללו מתוך תקציבה הרגיל. כל רשות מקומית תשמח אם יתירו לו להטיל היטל נוסף, או אף אם ייחייבו אותה לכך, כדי שתוכל לבוא לפני הבוחרים ולטעון: לא אנו רוצים בהיטל הנוסף אלא החוק חייב אותנו לכך. ו כדאי בגלל עקרון תיאורטי כזה לאבד את ההקצבה של שר האוצר מקרן הארנונה לפיצוי נזקי מלחמה, בעיקר לאחר שהעוקץ - כמסור - ביטל מן הבעיה ע"י של השר יטיל את המס אלא העירייה.

ע. דגבי:

מה יקרה אם הרשות המקומית לא תטיל היטל נוסף אלא תכניס הוצאה זו לתקציבה הרגיל?

מר רוזנטל:

אזי תאבד את הקצבת האוצר.

היור' י. ריפתי:

אני מציע שלא לבנות את החוק על ההנחה שרשות מקומית לא תרצה לקיים את שירותי הכבאות ולכן צריך לעמוד על המשמר שמא לא תרצה להטיל לשם כך היטל. עכ"פ, לדעתי מצי את הבעיה ואפשר עתה לגשת להצבעה.

מ. ד. זנברג: ההצעות של ח"כ בר-רב-האי ושופמן נראות לכאורה הגיוניות, אבל אם רוצים להבטיח הקמת שירותי כבאות, עלינו לזכור הוא שהמדובר הוא בהקמתו של השירות, שלא כמו שירות החינוך הקיים כבר למעשה ושאינן אפירות לשום רשות מקומית להתחמק ממנו. נוסף לכך, החוק מחייב את הרשויות המקומיות להקים רשות מקומית, הוא מחייב אותן לעקרון בלבד, ולא לסכום. גם הנוסח שאנו מציעים אינו אומר שצריך להטיל תוספת למסים הקיימים. ייתכן למשל שהיום יש במקום כלשהו שיעור של 30% מס רכוש, ואפשר יהיה להפחית את השיעור ולומר: מס רכוש יהיה בשיעור של 25% בלבד, ו-1% - היטל לכבאות. אין אנו רוצים בהיטל נוסף אלא בחלוקה מפורשת לפיה חלק מסויים של ההכנסה ילך באופן בלעדי לשירותי הכבאות. כי אנו רוצים להבטיח הקמת השירות ולכן לשרייין את הכספים.

שנית, הדבר קשור גם בחשבון נגדי של תשתיות הממשלה, אשר תסוכן אם תקבל ההצעה של ועדת המסנה.

הי"ר י. ריפתין: אבל המדובר הרי בחוק, והחוק מחייב את הרשות המקומית להכניס זאת בתקציבה, והוא מחייב גם את האוצר. כיצד זה יוכל אחד מהם לסגת מביצוע החוק?

מ. ד. רוטנברג: עכ"פ, הייתי רוצה לקרוא לפניכם את ההצעה המנוסחת של הממשלה בעניין זה:

16" (א) רשות מקומית תטיל לכל שנת כספים תוספת מיוחדת לארנונת הרכוש על נכסים (להלן - התוספת);

(ב) הוראות החוק החלות על הטלת ארנונת רכוש על נכסים וגבייתה יחולו על הטלתה של התוספת וגבייתה, בשינויים המחוייבים לפי העניין;

(ג) ההכנסות מהתוספת ברשות מקומית פלונית ישמשו להוצאותיה כרשות כבאות, או, כשהיא מואגדת באיגוד ערים ששירותי כבאות כלולים בתפקידיו, כמכסתה או כחלק ממכסתה להוצאותיו של אותו איגוד ערים כרשות כבאות;

(ד) לא הטילה רשות מקומית לשנה פלונית תוספת כלשהיא עד... או לא אישר שר הפנים את שיעור התוספת שהחליטה עליו הרשות המקומית, רשאי הוא לחייב אותה רשות מקומית להטיל את התוספת בשיעור שורה;

(ה) שר הפנים, בנואו לאשר שיעור תוספת שהחליטה עליו רשות מקומית פלונית לפי סעיף-קטן (א) או לחייב רשות מקומית פלונית להטיל תוספת בשיעור שורה לפי סעיף-קטן (ד), ידאג לכך שאומדן כלל ההכנסות מהתוספות בכלל הרשויות המקומיות יגיע, במידת האפשר, למחצית אומדן ההוצאות לצרכי כבאות בתקציבי רשויות הכבאות, כפי שאושרו על-ידי שר הפנים.

הי"ר י. ריפתין: אינני יכול עכשיו להצביע על נוסח חדש לחלוטין. הממשלה היתה צריכה להציע הצעה זו לוועדת המסנה לפנינו מונחת הצעה משותפת של ח"כ בר-רב-האי ושופמן, ואותה אעמיד להצבעה.

ד. בר-רב-האי: הישיבה שלנו עם שר הפנים התבהלה ללא פרוטוקול, ולכן אין בידי ניסוח מדוייק. עכ"פ, הצעתנו מורכבת משני חלקים: (א) כל רשות מקומית תכניס לתוך תקציבה הקצבה מסוימת להשתתפותה בהחזקת שירותי הכבאות; (ב) במקרה שהרשות המקומית תראה צורך בכך, תהיה מוסמכת להטיל היטל מסויים לצרכים אלה.

ד. הכהן: היטל על מי? היכולה רשות מקומית להטיל זאת על סוג מסויים של תושבים, או לא?

ד. בר-רב-האי: היא תוכל לעשות זאת בחוק-עזר, אבל אין בכוונתנו להגביל אותה בכך.

י. שופמן: לי יש נוסח מדוייק של הצעתנו: "רשות מקומית תכניס לתוך תקציבה סכום מתאים להחזקת שירותי הכבאות, ותהיה רשאית גם להטיל היטל מיוחד להחזקת שירותי הכבאות, אם תראה צורך בכך".

לעדת הפנים - 30.12.58

מר שבין: היה עקרון נוסף שעליו דנו בוועדה: שסך-הכל ההיטלים יהיו 50% על רשות מקומית ו-50% על המוצר. גם על כך צריכה עוד הוועדה להחליט.

ח. לבדאן: זה נמצא בסעיף 17 שעלינו עוד להחליט עליו.

היו"ר י. ריפתין: בסעיף 17 כבר סיימנו. החברים הרוצים יוכלו להכניס בו הסתייגות, אבל אנו עוסקים רק בסעיף 16 (א) למעשה.

ד. בר-רב-האי: אני מציע שהיו"ר יערוך הצבעה נסיונית בסעיף 16 כמוצע על-ידי ועדת המסנה, ולאור תוצאותיה יוטל שוב על חברי ועדת המסנה לעבוד הצעה מפורטת.

הוחלט: לקבל ביסודה את הצעת ח"כ בר-רב-האי ושופמן. חברי הוועדה הנ"ל ינסחו את ההצעה ניסוח משפטי ביחד עם היועצים המשפטיים.

הסתייגות: שר הפנים.

י. שופמן: אם שר הפנים מחדש את הסתייגותו בענין זה, אנו מציעים להחזיר זאת לוועדת הכנסת בנושא חדש.

היו"ר י. ריפתין: אני שומר אמנם זכות הסתייגות לשר הפנים, אבל אני פונה לשר בבקשה שלא יסתייג. כי אם השר יופיע בכנסת ויטיל סימן-שאלה על חובת העיריות בענין זה - לא יהיה זה לטובת הענין.

מר רוטנברג: הועלתה פה שאלה נוספת: אם שר הפנים יכול להטי את ההיטל במקרה שהרשות המקומית לא תעשה זאת בעצמה. דבר זה היה כלול בהצעתו המקורית של ח"כ בר-רב-האי.

ד. בר-רב-האי: אין צורך בכך. כי חובת הרשות המקומית לעשות זאת עפ"י החוק. ומה יעשה השר למשל אם עיריה כלשהי לא תספק מים או לא תנקח את האשפה? האם גם זאת רשאי השר לכפות עליה?

2. מסקנות הברירה מכלא שטה (המשך)

י. כץ: לעצם המסקנות נאמרו כאן דברים שאני מצטרף אליהם, אם כי לדעתי צריך היה להביא אותן בפני פורום אחר ולא בפני ועדת הפנים. אבל לא הייתי רוצה לעבור בשתיקה על התופעה שכשלוניות מסוג זה באים דוקא מטעם משרד החוץ. וכבר קרה בשעתו המקרה עם העתונאי המצרי הזריז שבא לארץ כביכול כידיד שלנו ואח"כ קרה מה שקרה. וכאן שוב נכשלנו בעתונאי מצרי שהובא לכאן ושירותי הבטחון והאחראים לכך לא היו זהירים ונתנו לו להיכנס לאן שנתנו, גם לאחר שנתגל במערומונו. היחס אליו היה אדיב מדי, והכניסו אותו בין סוגי האנשים המסוכנים ביותר למדינה. לענין זה אנו חייבים לתת ביטוי. ועדה של הכנסת המקבלת מסקנות בענין שטה חייבת להזהיר לעתיד לבוא בענין זה ולתבוע את עלבונו מיד אלה האחראים לכך.

לדעתי יש למצוא דרכים לבדוד בצורה כלשהי את האסירים מסוג זה, ולא הייתי מציע לרכזם במקום אחד. איבני יודע אין יכול דבר מחר, עם כל הזהירות שתינקט עכשיו בתי-הסוהר. יש אפשרות למצוא עבורם מקומות מתאימים במרכז הארץ, הרחק מן הגבול. אנו מצדנו צריכים להושיט לאחראים לכך את העזרה בהקמת בתי-סוהר מתאימים לאנשים אלה.

יחד עם זאת עלינו להביע את תודתנו לאותה ועדת חקירה, אם כי מבלי לקבל את כל מסקנותיה.

היו"ר י. ריפתין: אני מוסר עתה את רשות הדיבור לח"כ אונא, ומבר אותו בהזדמנות זו כחבר חדש בוועדה.

ט. אונג:

לעצם הדיון, נדמה לי שיש להזהר מהנימה שהושמעה כאן. כשמדברים על היסטוריה שנשתררה כאילו בציבור, אצלי חושב שאין זה מדויק. נסתכל במקרה זה כפי שנסתכל, זהו אחד המקרים החסורים ביותר שאירעו במדינה, או בדברי ימי בתי-סוהר בעולם כולו, וצריך להתייחס אליו בכל חומרת הדיון, ולא היתה לדעתי כל הגזמה בתגובת הציבור שראה בכך ענין חמור ביותר.

אשר להחלטות שנתקבלו בממשלה בענין זה, אלו צריכות לעמוד בביקורת, כי את מסקנות ועדת החקירה איננו יכולים לבקר. ולדעתי מסקנות הממשלה אינן שלמות, ויש בהן פרטים שאפשר להשיג עליהם הסדר בעיקר סעיף המדובר על מבני בתי-הסוהר. ענין זה כאילו לא העסיק את הממשלה, ואילו ממה ששמענו כאן זוהי אחת הבעיות החשובות ביותר. צריך אפוא לעשות את הצעדים הדרושים בשטח מבני בתי-הסוהר, ולדאוג לסעיפים מתאימים בתקציב.

גם ביחס לסוהרים מסקנות הממשלה אינן שלמות. אמנם נאמר בהן שצריך לקבוע לסוהרים תנאים יותר טובים וכו', אבל את שאלת סידורם במקום, דבר שהיה מן החשובים במקרה הנריחה, אין מזכירים כאן. צריך לקבוע סדרים כאלה של דיור וסידור במקום שיבטיחו שלא יקוזר המקרה שהאנשים נמצאים מחוץ למקום או גרים בריחוק מקום, כפי שקרה אז.

אין אני שלם גם עם סעיף 3 של החלטות הממשלה. סעיף זה אומר שנציב בתי-הסוהר ייקבע ראשית-כל בהתאם לכשרו ונסיונו בשטח הבטחון והשמירה על האסירים. ייתכן שזה צריך להיות תפקידו הראשון של הנציב, אבל לא ייתכן לכתוב זאת מבלי להוסיף: "אבל מבלי שזה יפגע בכל השאלות הקשורות בשיקום האסיר". כי אחרת יוצא שאר הדברים חשובים רק במקום שני, במידה שיסאר עבורם זמן וכסף. ואין כל ספק שמבחינה עקרונית הדרך בה הלכו עד כה היתה נכונה, וצריך לשים דגש חזק בבעיית שיקום האסיר.

השאלה כיצד לתקן את הפגמים בשטח בתי-הסוהר בוודאי לא תבוא על תיקונה בבת-אחת. אבל אם המקרה של ששה נתן דחיפה חזקה בכיוון זה, צריך לדאוג לכך שמה שיסוכם יהיה שלם, ולא יסאיר מחוץ להסדר עניינים שאח"כ יתברר שנעשתה לגביהם רק חצי המלאכה.

י. רוקח:

ענין ששה מזכיר לי את הסיפור על הילא שאטא, ואמר: "מהיום ולהבא אהיה ילד טוב". לא ייתכן שמיזנה תבהג בדרך זו, וענין המסקנות ותנאי הדיוור וכו' יחכו עד למקרה כזה של בריחה. לא ידענו עד כה שסוהרים מקבלים משכורת נמוכה משל השוטרים.

שר המשטרה:

המשכורת היא אותה משכורת. ההבדל הוא בתנאים סוציאליים, בתגמולים וכו'. כי החשבון היה ששוטר עובד בתנאים יותר מסוכנים. עכשיו באים לתקן זאת.

י. רוקח:

עכ"פ, אינני חושב שבדבר כזה אשמ ד"ר חדמון או קצין המבחן, אלא הממשלה היא האשמה, ובארץ אחרת לאחר מקרה כזה היתה הממשלה מתפטרת. קראתי את הדו"ח של ועדת החקירה ברגע שהתפרסם, והודעוועתי מהתמונה שהצטיירה. לדעתי היה הקהל שקט מדי לאחר המקרה, ולא היתה כאן כל הסטריה. כי רק הודות למשקי הסביבה נסתיים הענין כפי שנסתיים, ואין הוועדה יכולה לעבוד באלגנטיות על הענין הזה לסדר-היום. לדעתי חייבת הכנסת לדון בכך, ואף ראש הממשלה אמר בשעתו שאם ועדת הפנים תראה צורך בכך, תביא את הענין לדיון בכנסת.

לפי מסקנות הממשלה הושארו המסתבנים שוב בבתי-הסוהר. לדעתי זוהי שגיאה חמורה. אינני בא להאשים פה את הסוהרים הפשוטים המסכנים. כי אם קורה משהו כזה הקשור במדיניות-הגבוהה, האחראי צריך להיות הממונה ולא האדם הפשוט. האסירים שהיו בשטה הם אסירים של שירות הבטחון ולא אסירים פליליים רגילים, ואין להשאירם בבתי-סוהר רגילים.

שר המשטרה טוען שהתריע בממשלה שוב ושוב על ענין המבנים של בתי-הסוהר. אבל הוא לא עזב בגלל זאת את ישיבת הממשלה כפי שעושים זאת בגלל דברים פעוטים אחרים, ולכן עליו לשאת באחריות. מדובר עכשיו למשל על הקמת בית-סוהר לנשים ברעננה, ופבר שמענו שרעננה מתנגדת, וצריך למצוא לכך פתרון. כל יום נוסף של דחיית הקמתו של בית-הסוהר לנשים הוא עוול גדול, כי אין אנו יודעים מי עלול להגיע לשם וצריך לקיים בו תנאים אנושיים. ראיתי את פקיד משרד האוצר יושבים במשרדים כשהרצפה מכוסה שטיחים וכו', ודברים שאין רואים כמותם בארצות עשירות יותר. ומדוע לא ימצא הכסף לשיפור התנאים

י. רוקח:

בבתי-הסוהר? האם אי-אפשר לחסוך מחגיגות-היובל מאה-אלף לירות לשם הקמת בית-סוהר לנשים?

מסקנות הממשלה בענין כלא שטה אינן אומרות מאומה. נאמר בהן: בצלב שירות בתי-הסוהר חייב להתמנות בהתאם לנסיונו, כשרו וכו'. האם זה חידוש? אלא לפי איזה קנה-מידה ימנו אדם זה?

בסיכום אני מציע לתת שהות לוועדה זו לחבר מסקנות לה בענין, שיכללו את הדרישה לקיים על ענין זה דיון בכנסת, ובעקבותיו לדרוש את התפטרות הממשלה.

בשעתו השתתפתי בסיוור שנערך בבתי-הסוהר, והתרשמתי מאד מכמה דברים.

ז. כהן:

לדבריו של ח'כ אונא: - נדמה לי שכבר היו בעלם מקרי בריחה מבתי-סוהר, ואף בממדים כאלה של כלא שטה. רק לפני ימים אחדים חגגנו במשקי יובל בריחה של 60 איש ממחנה ריכוז נאצי, שהשמירה בו אינן לומר שהיתה פחות קפדנית וחמורה מהשמירה בשטה, וגם משם ברחו. יחד עם זאת, אין להפחית מחומרת הבריחה משטה, ואין לטשטש ענין זה ואת הרושם שהוא עשה על הציבור ועל הפרסטיג'ה שלנו בכלל.

ולבעיית בתי-הסוהר בכלל: - ראשית, קיימות מגבלות טכניות כלליות. המיתקנים והמבנים הקיימים אינם מתאימים לשמש כבית-סוהר, וכל זמן שלא יהיה לפחות בנין אחד המיועד מלכתחילה לשמש כבית-סוהר, לא נפתור הרבה בעיות, וזה פרט לבית-הסוהר לנשים שהוא בעיה בפני עצמה. אם הוועדה הזאת רוצה אפוא לעשות מעשה קונסטרוקטיבי כלשהו, הריהי צריכה להביע תמיכה בשך המשרה ובדרישתו להגדיל את התקציב להקמת בתי-סוהר ראויים לשם בארץ.

יש גם בעיית סיקסמס של בתי-הסוהר. לדעתי צריך לחשוב פעמיים אם רוצים להקים בית-סוהר מרכזי אחד במרכז הארץ. אולי מוטב להקים במקום שהבריחה ממנו קשה יותר והגישה מן החוץ אל האסירים קשה אף היא. הרגשת היא שצריך להקים בית-סוהר כזה במקום שומם ומבודד, ופנימי יותר גם מבחינת הקרבה לגבול. מבחינה זו הנגב הוא המקום המתאים ביותר.

ד. בר-רב-האי: קיימת בעיה של ביקורי המשפחות אצל האסירים במקום שומם ומרוחק כזה.

י. כהן:

אשר לתנאים: התרשמתי מכך שבשירות בתי-הסוהר יש סולם דרגות לפי החומרה ביחס אל האסיר וכו'. מבחינה זו אני חושב שנעשית בבתי-הסוהר פעולה חיובית מסדרגה ראשונה. אבל המרד בשט בוודאי שנתן דחיפה מחשבתית והוכיח שאולי מבחינת גישתו הסוציאלית והחינוכית החיובית של הציבור קודם, והנשם הדגש יותר מדי בענין שיקומו של האסיר, ועקב כך הוחלשה בעיית הבטחון והפרדת האסיר מהחברה. מבחינה זו נראית הגיונית בהחלט הפעולה המשותפת של ד"ר חרמון ומר ניר שתקיף את שני האספקטים של הבעיה.

אשר למסתובנים ומרגלים: - גם אני אינני מאושר מניסוח הסעיף הזה בהחלטות הממשלה. אינני יודע מה מסתתר מאחורי זה מבחינה מעשית, אבל כפי שהסעיף מנוסח הוא חלש מדי. בענין זה דרושה לפחות יחידה מיוחדת לשמירה על אסיר מסוג זה, יחידה מאומנת במיוחד, כי אחרת אנו עלולים לעמוד בפני הישנות מקרה שטה.

יש לי הרושם שהשוואה בלבד של תנאים סוציאליים וכספיים של הסוהרים עם השוטרים אינה מספקת. לדעתי סגל הסוהרים כיום אין לו הכשרה מספקת בשמירה על אסירים ועל פושעים. זוהי הרגשתי. אולי צריך להדריך אותם בקורסים מזורזים ואינטנסיביים ולהכשירם לתפקידי שמירה ובטחון.

ואשר למשטר בעבודה של הסוהרים - המקרה בכלא שטה קרה בגלל חלוקת עבודה מסויימת שהיתה שמה: המלחמה מסתיימת בשעה מסויימת - ואז נוסעים כולם הביתה, המפקד מוסר את הפיקוד לסגנו, הסגן - לסגנו, והתוצא יוצאות כפי שהיה. אינני מקבל את הטענה שהמפקד האחראי אינו יכול לבדוק אם האיש העומד ליד השער יודע להשתמש ברובה או לא. המפקד הוא האחראי, וכל עוד לא נכיר בכך - נעמוד בפני סכנה של הישנות מקרה שטה.

30.12.58 - תשנ"ח

י. רוקח:
 הפגם העיקרי במשרד המשטרה - פרט לכך שצריך לאחד אותו עם משרד הנינים - הוא בחוסר מנהל כללי למשרד, שיחזיק בידו את חוליה מקשרת ביניהם.

שר המשטרה:
 יש ממונה על משרד המשטרה.

י. רוקח:
 אינני מדבר על ממונה על המשרד או ממונה על הלשכה. כוונתי למישהו שיהיה ממונה הן על מפקח המשטרה והן על נציב שירות בתי-הסוהר, עליון עליהם, כפי שנהוג בכל המשרדים האחרים.

י. שופמן:
 ענין כלא שטה היה זעזוע חסור מאד. נכון אמנם יש בריחות גם בארצות אחרות, אבל התנאים והמכשולים שעליהם היו צריכים בורחי שטה להתגבר, אין להשוותם עם מקומות אחרים, וזאת הבעיה. אילו היה זה מרד שנתקל בהתנגדות והבורחים היו מתגברים על ההתנגדות - דברים כאלה קורים. אבל הרי לא היתה שם כל התנגדות, ורק מקרה הוא שקבעו את הבריחה לאותו יום. למעשה יכלו לבצע את הבריחה בכל יום, ובאותן תוצאות. ואותו שוטר שבמקרה הלך באותו יום לקסוף תירס לא היה מציל את המצב גם אילו נמצא באותה שעה בתוך בית-הסוהר. התנאים שם היו כאלה שהזמינו ממש בריחה, ואילו האחראים לכך מחפשים את האדם הקטן, וזה אינו נכון.

שר המשטרה:
 מיהו לדעתך "האדם הגדול" שאותו צריך לחפש? הרי הלכו בענין זה מלמעלה ועד למטה.

י. שופמן:
 הגשתי את הצעתי לסדר היום בענין זה בכנסת, ושם אמרתי במפורש שלועתי שני שרים אחראים לדבר זה מבחינה פרלמנטרית: שר הבטחון ושר המשטרה, ואין זה ענין של הסוהר שהלך לקסוף תירס אלא האשמה היא באוירה שנוצרה סביב כלא זה. בלישיבה הקודמת היתה בוועדה זו אוירה של "סולחה", והחזירו את קובאנו לעבודה. אינני מפיר אותו ואין לי דבר נגדו, אבל שמענו עליו שהכניס את המסתבזים לחדרו והקליט מפייהם שירים.

שר המשטרה:
 האם זאת אמרה ועדת החקירה, או הנך מסתמך על העיתונים?

י. שופמן:
 על העיתונים. עכ"פ, דרגתו ההשכלתית הכללית מפורקת מאד, גם לפי דעת הוועדה. היתה שם הזנחה פושעת, ובמשך זמן רב, כי הזנחה כזאת אינה מתפתחת בזמן קצר. ולכן אני אומר שאחראים הממונים, כי הם לא שמו לב להתפוררות ההדרגתית הבטחונית בכלא שטה, וזהו הענין העיקרי, ובכך לא רצתה הממשלה לטפל וגם עכשיו אינה רוצה לטפל בכך. היו טענות שהאחראים קבעו שם דברים, ואילו הנראותיהם לא בוצעו. מדוע אם כן לא הקפידו על ביצוע הנראותיהם?

לכל הדברים הללו אין כל קשר עם בעיית שיקום העבריינים. אלו הן שתי סוגיות שאין ביניהן כל קשר. האם תפקיד שירות בתי-הסוהר הוא לחנך מסתבזים ומרגלים?

שר המשטרה:
 לא חינכו אותם, ולא היה שם שיקום פסיכולוגי.

י. שופמן:
 הוציאו אותם בכל יום לעבודה, והשאירו בידם את הכלים גם לאחר שעות העבודה. היו שם דברים אלמנטריים בוספים שלא היו בסדר, למשל: ענין התאורה. אחד הסוהרים שהיה כבר נשק בידו טען שלא יכול לירות כי היה חושך ולא יכול להבחין בין האנשים. אבל זהו רק אחד הפרטים

צריך להבחין בין פושעים מועדים ששום חינוך לא יעזור להם, ובין אחרים שלהם צריך לתת תנאים כאלה שיטיבו את דרכם. אינני בטוח למשל אם אנשים היושבים בבית-הסוהר באשמת גניבה צריך ללמד אותם מסגרות בתור שיקום.

שר המשטרה:
 האם היתה בידך רשימת האנשים שלימדו אותם מסגרות, והאם בדקת אם היו אלה גנבים או לא?

י. שופמן:

שאלתי שאלה זו פעמים אחדות, ומעולם לא קיבלתי עליה תשובה. לכן אני שואל שוב את שר המשטרה: האם דואגים לכן שבבית-הסוהר לא ילמדו מסגרות אנשים שנאסרו בגלל פריצת דירות או קופות וכו'?

לאחר שאשמע את תשובות השר, אציע מספר הצעות משלי לסיכום. כי מתוך המסקנות שהובאו לפנינו לא ברורה כלל שאלת האחראיות, כשלי ברור שהאחראיות היא בדרג הגבוה ביותר. עכ"פ, על דבר אחד צריך להקפיד אם מתחילה להתפורר חגורת השמירה על מני-הסוהר - צריך לעמוד על המשמר. מכל בית-סוהר בורחים, ואין צורך במניין אפוא על בריחת אסיר אחד או שניים. גם שאצלנו יותר קשה לברוח מאשר מבתי-סוהר בארצות אחרות, כי המקום צר ואין אדם מצליח לברוח לחו"ל, בסופו של דבר בהכרח יפול בחזרה בידי החוק. אני מדבר על בריחת מסתבנים ומרגלים. כלפיהם צריך להיות המשטר החמור ביותר וביחס אליהם לא עומדת גם השאלה של ביקורי משפחות במקום מרוחק, ולכן אפשר לשכנע בנגב.

י. כץ:

בענין פיטורי הסוהרים והקצינים משטה, לדעתי צריך לבדוק שוב את הרשימה ולראות אם כל אלה שפוטרנו אמנם צריכים היו לבוא על ענשם. למשל: אותו קצין אפסנאות שהושיבו אותו כקצין הבטחון מבלש שידע כלל להשתמש בנשק. אינני חושב שהוא היה צריך להיות מפוטר, אלא צריך היה להחזירו לתפקיד לו היה מיועד. ואולי יש מקרים נוספים כאלה. או, למשל, הסוהר שנפצע וסבל קשות, ויוצא עכשיו נכה מבלי שתהיה לו כל אפשרות להסתדר במקום עבודה אחר.

שר המשטרה:

בדברי הפתיחה שלי מסרתי דו"ח מלא ותיארת את המקרה במלים יותר קשות משעשו זאת חברי הוועדה עצמם. אנשי שמעו את הויכוח, ואבקש את הנציב הקודם הד"ר חרמון לומר מה שיש לו לומר לאחר ששמע את הויכוח.

ד"ר חרמון:

אין ספק שאני עצמי חי מאז האסון בהרגשה שקרה דבר אשר פגע ביבור בצורה קשה ביותר, ואינני יכול לטעון שאפילו המחמירים ביותר הפריזו בתגובת האוכלוסייה לענין זה, אותה אוכלוסייה שמגיע לה לחיות בהרגשה שהמשלה דואגת לבטחונה החיצוני והפנימי כאחד. וכמובן, מתוך מי שעמד באותו יום בראש שירות מני הסוהר אני חי בהרגשות שאולי קשה לתאר אותן, ואינני חושב שאוכל לתארן בשעה זו.

אני מודה שברגע זה אני נמצא במצב קשה. לא ידעתי שיוטל עלי לדבר כאן, ולא התכוננתי. עמדותי תחת ביקורת קשה ביותר מצד העתונות ומצד האזרחים שנפגשתי אתם, ואני מניח שמה שהוטל עלי הוא להסביר את הרגשתי אני למקרה.

מצבי קשה במיוחד כעובד המדינה הרוצה לשרתה בנאמנות לאחר ההחלטה האומרת שיש לבחור בנציב השירות בהתאם לכשרונותיו בשטח הבטחוני, ומשום כך קשה לי לומר מה שאני חושב. אבל אני רוצה לומר שאין ספק כי התפקיד הראשון של אדם העומד בראש שירות מני-הסוהר הוא לדאוג לבטחוננו של בתי הסוהר, ולדאוג לכך שהאסירים ישמרו בצורה שלא יוכלו לפגוע בחוק ע"י בריחה ואחרי בריחה. את הדבר הזה הרגשתי גם אני כתפקידי הראשון. יחד עם זאת, מתוך בית-הסוהר הבטוח יש לעשות את כל האמצעים כדי לעזור לכל אדם לכל אזרח המדינה הנכנס לשם, לשקם אותו מתור אדם ובתור אזרח. ואני מודה מכל כוחי ואת כל מרצי - והיתה לי תמיד הרגשה של עידוד מלא לכך מצד שר המשטרה - השקעתי בנסיון להחזיר את האסירים לחיי אזרח טובים. כי כמעט כל אדם הנכנס לבית-הסוהר יוצא ממנו ביום מן הימים, וגם זאת עלינו לזכור. גם אלה שנידונים למאסר-עולם ביום אחד יוצאים. יש רק שני אנשים היושבים כיום במאסר-עולם שהייתי אומר עליהם מודאות שאין להוציאם כיוון שהם רוצחים מועדים. לכן העבודה היום-יומית והאקטיבית מתוך בית-הסוהר - ואני חוזר: מתוך בית-הסוהר הבטוח, לאחר שהבטיחו את השמירה מ - בעבודה הדורשת מלחמה נצחית להצלת חיי האדם, צריכה להיות עבודת השיקום, מבלי לפגוע בצורה הקלו ביותר בתפקיד הראשון שאני יודע ששר המשטרה רצה בו ושגם אני נסיתי בנאמנות לעשותו: שמירה על בית-הסוהר.

כשנכנסתי לתפקידי כנציב שירות מני-הסוהר מצאתי את המסתבנים ביחד עם האסירים הרגילים. באתי לשר המשטרה ואמרתי שמבחינת האין שלי לא צריך הדבר להיות כך, כיוון שלמסתבנים לא צריך לתת אותו שיקום וטיפול כמו לאחריים, והשר קיבל זאת. לדעתי צריך להוציא את האסירים הללו לא רק מן

ד"ר חרמון:

בית-הסוהר, אלא בכלל הרחק מהשטח המיוצג של המדינה. בחדשים הראשונים לתפקידי הכרתי - על המפה - את כל הנגב ושבייליו, כיוון שערכנו סיורים כדי למצוא בו מקום מתאים למסתננים. ואני חוזר ואומר: לא היתה לי מעולם כוונה שיינתן טיפול סוציאלי כלשהו למסתננים. כל אנשי משרד המשטרה אשר שיפלו בבעיה חיפשו דרכים להוציא אותם מבתי-הסוהר הרגילים ומתוך הקרבה לשוב כלשהו, וקיימות תכניות של מחנה הרחק מכל מקום מרכזי.

י. רוסק: היכן נמצאים היום המסתננים הללו?

ד"ר חרמון: כיום הם נמצאים בתל-מונד; כמובן שהם מופרדים שם מהאסירים הרגילים הצעירים של תל-מונד.

שר המשטרה היה תמיד חרד מאד לעניינים אלה, וגם אני הייתי חרד להם. קשה מאד להסביר תהליכים פנימיים מתוך שירות, ואינני רוצה לחזור על דברים שאמרת בו ועדת החקירה. האמת היא שהקדשתי את עיקר תשומת לבי לענייני שיקום. עשיתי מה שיכולתי לעשות כדי שבת-הסוהר יהיו בטוחים, ואני רוצה רק לציין עובדה זאת שלא מצאה ביטוי בוועדת החקירה: בשנה האחרונה הרגשנו משהו, הרגשנו עליית מתח בתוך בתי-הסוהר, ופעלתי בעניין זה, ואני יודע ששר המשטרה אף הוא עשה מה שיכול לעשות. ב-18 במאי מיניתי, באישור השר, אדם שמבחינה בטחונית הוא המתאים ביותר שיכולתי למצוא - את מרחבי, מנהל בית-הסוהר ברמלה - כממונה על כוח האדם בבטחון. כלומר: זו הפעם הראשונה שזיי בתי-הסוהר מונה מישהו על עניין הבטחון במי-הסוהר. זה היה בערך חודשיים לפני אסון שטה. ב-1 ביולי, חודש לפני המקרה, נכנס מרחבי - זו הפעם הראשונה בעשר שנות קיום המדינה - לתפקידו כממונה על הבטחון, והתחיל לבקר בבתי-הסוהר ולהכין הוראות קבע למניעת דברים מסוג זה. בכך אני רוצה לומר שהרגשנו שיש מתח מסויים, ונסינו לפעול בכיוון זה עוד לפני שטה. אבל קרה מה שקרה, האסון הקדים לנו, עם בואו של עותמאן לשטה, בשעה שטרם היינו מוכנים לכך. לא הייתי אפוא עובד סוציאלי שהזניח כליל את שטח הבטחון, אלא מיניתי אדם מיוחד לכך, אבל האסון קרה מוקדם מדי.

מר נייר: מדברים כאן בנשימה אחת על מסתננים ומרגלים, וזה לא ייתכן. אי-אפשר להחזיק ביחד מסתננים ומרגלים, אפילו כשהם נפרדים מכל יתר האסירים. להימך. פרט למספר מרגלים מסוכנים שאותם צריך לבודד - וזאת אנו יודעים גם כיום, אם כי בתנאים קשים ביותר - הרי את האסירים שאינם מסוכנים לפי דעת שלטונות הבטחון מוכרחים להחזיק ביחד עם האסירים המסוכנים הרגילים. למעלה מ-60 אנשים כיום עומדים להישפט על ריגול, ואותם לא נוכל להחזיק יחד, אלא מחזיקים אותם ביחד עם השפוטים החמורים הרגילים.

את המסתננים מחזיקים היום בכלא תל-מונד, במקום שאינו מתקבל על הדעת, היות והם נמצאים שם ביחד עם האסירים הצעירים, אם כי הם מבודדים ואינם נפגשים אתם.

במשך מספר חודשים עברתי, ביחד עם הוועדה שמונתה לייעץ לי, וביחד עם האנשים החולשים על הנגב, ונסינו למצוא מקום מתאים ולעשות את הדבר שכל אחד חושב שהוא הנכון. הסתבר שבכל הנגב הרחב אין מקום בו אפשר להקים מחנה למסתננים. עברנו כל משבצת על מפת הארץ, והגענו רק למקומות מסויימים בגליל או על הכרמל בהם ניתן להקים מחנה כזה. כי הבעיה איננה רק היכן לכלוא את האנשים, אלא מוכרחים גם להעסיק אותם, וצריך למצוא צוות שיוכל לעבוד שם, וזאת אי-אפשר לעשות בלב-המדבר. נוסף לכך, ברגה שרצינו לקרב אותם לשוב כלשהו בנגב, נתקלנו בבעיה הרגילה. עד היום אנו מתלבטים בבעיה, וזה נוסף לבעייה החקציבית המיוחדת שמחנה כזה עלול ליצור. ומחנה למסתננים דורש תקציב מיוחד. האלטרנטיבה למחנה כזה היא בית-סוהר מרכזי אחד עם אגף מיוחד למסתננים. אף בית סוהר כיום לא נמצא מתאים להחזקת אנשים שרוצים באמת לבודד אותם לחלוטין, ולכן נציע לשר להקים מחנה כזה, אבל אני חושש שנתרחק מן המציאות ומאפשרות של ביצוע מייד, ולכן נצטרך להקדיש לכך אחד מבתי-הסוהר הקיימים.

בין אנשים אלה יש סוגים רבים. מנינו 11 סוגים של מסתננים חמורים ובלתי חמורים, מרגלים חמורים ובלתי חמורים, נוער ונשים וכו'. וכל זאת יש להביא בחשבון.

סד ניר:

התכנית למבנה השירות לעתיד מבוססת על שלוש מחלקות: האחת - מחלקה בטחונות שתעסוק בשטח שהצורך מחייב אותנו לעסוק בו. השנייה - מחלקה שתמשיך לעסוק בשיקום, במידה ניתן לעשות זאת, על-מנת שלא לשכוח שלבית-הסוהר נכנסים אנשים רבים מצריך לעשות הכל על-מנת להכניסם לחברה. ויש דעות שאפשר יהיה להחזיר לא מעטים ביחוד מבין הצעירים לחיק החברה. ואין הדבר פשוט, כי רבים מהם יחיו בתוך החברה שלנו כל ימי חייהם. המחלקה השלישית היא מחלקת המינהל שתשרת את שני הדברים הראשונים.

הבעיה החשובה העומדת לפנינו, ושלה דרושה עזרת הציבור, היא כדלקמן: חדשים על גבי חדשים אנו מנסים למצוא שטח מתאים למבנה בית-סוהר לנשים, וכאשר מצאנו את השטח המתאים - שוב קם מי שקם ואומר: לא כאן. אנו מבקשים אפוא לקבל את עזרת הציבור ואהדתו לענין זה. צריך להביא בחשבון תמיד שמבתי-סוהר עלולים אסירים בודדים לברוח, ומענין זה אי-אפשר להימלט אם אין רוצים לסגור את כולם מאחורי סורג ובריח. וארי אנו רוצים בכל זאת לשקם את האסיר, ושיקום כזה בנוי על מידה מסויימת של אמון בו.

אין בידי מפתח-קסם ואינני יכול לומר שהכל יהיה טוב ויפה. אבל המחלקות שהזכרתי כבר קיימות, ובראש האחת מהן עומד הד"ר חרמון, ואין ספק שהיא תעשה את עבודתה גם להבא תוך שיתוף מלא עם האיש העומד בראש השירות הזה, ואני מקווה שכך יהיה גם לגבי המחלקות האחרות.

סד בן-פורת:

אין בפנינו אף מלה אחת להפחית מן הזעזוע שגרמה הבחי מכלא שטה. אני חושב שוועדת החקירה חשפה את הגורמים העיקריים, ונדמה לי שהחלטות הממשלה בעקבות ועדת החקירה הביאו את השר לנקוט בצעדים שיעלו את הענין על הפסים הנכונים. לדעתי אפשר להתייחס באופטימיות לשאלת הבראת המצב במי-הסוהר לאחר שבנאש השירות הועמד אדם שראש מעייניו לבטחון, ולאחר שעל אף ההסטריות שהיתה בציבור ובעתונות נגד פעולות השיקום הסוציאלי וכו' לא התעלמו לא ועדת החקירה ולא הממשלה מהאספ החיוני הזה. לצד הזה של הפעולה ניתנו גם אפשרויות של הצלחה לעתיד ע"כ שהד"ר חרמון, שהוכיח עצמו בשטח זה, מקדיש עצמו עתה לענין זה בלבד.

רציתי לענות כאן לדברי ביקורת של כמה חברים שאמרו שיש להם ספק בנבונות ההחלטה להשאיר את השמירה על המסתובבים בידי שירות במי-הסוהר. לנקודה זו ניתנה תשומת הלב המלאה, וכל שירותי הבטחון במדינה עסקו בכך. הסיכום שאליו הגיעו היה שענין זה צריך להשאר בחום שדות במי-הסוהר, כיוון שהוא הקרוב ביותר לצד המקצועי של הבעיה. שום גורם בחוץ לא יוכל שםרכז פעולתו הוא בכיוון אחר - אם זה הצבא או גורם אחר - לא יוכל למלא את תפקיד השמירה על אנשים אלה יותר טוב משיעשה זאת שירות במי-הסוהר בתנאי שאותו שירות יתן את מלוא יכולתו לענין זה. ויש לזכור שהמסוכנים נבתי-הסוהר אינם רק המסתובבים והמרגלים. יושבים אצלנו כיום למעלה מ-60 רוצחים, ויש גם פסיכופטים מסוכנים ואחרים, אנשים המסוכנים לחברה לא פחות מהמסתובבים והמרגלים, וגם אז אתה מוכרח להגיע למסקנה ששירות במי-הסוהר חייב להגיע למצב שיוכל להחזיק אותם ושמתכונת אפשרויות בריחה יהיה הסיכון שלהם לחברה קטן ככל האפשר. צריך אפוא להביא את שירות במי-הסוהר למצב שיה יעיל בתפקידו של החזקת האסירים, מכל סוג שהוא. לכך דרושה עזרה מצד גורמי שונים, כולל ידיעות מצד הנוגעים בדבר וכו'. ע"כ שיוציאו את האסירים הפוליטיים משירות במי-הסוהר אין פותרים את כל הבעיה. ולדעתי יש באפשרותו של הנציב החדש לאמן ולפקח על הסוהרים בצורה שיגיעו לרמה הנדרשת כדי שיוכל לעשות את העבודה יותר טוב מכל שירות אחר.

הי"ר י. ריפתין:

נכון שראש-הממשלה אמר בכנסת שלא יתנגד אם הוחלט, לאחר שהממשלה תעביר לוועדה את מסקנותיה, לקיים דיון בכנסת. אני מצדי אינני נוטה לקבל החלטות מפורשות בוועדה, אלא זאת בלבד שהוועדה רושמת לפנייה את מסקנות הממשלה, ותביא את הפרוטוקול של דיוניה לידיעת הממשלה. לדעתי אין מקום לדיון בכנסת על שטה, אך כדאי ששר המשטרה ימסור - אולי בהזדמנות הדיון על התקציב - סקירה על שירות במי-הסוהר בכללו. מצד שני, אם יש הצעות למסקנות מפורשות לחברי הוועדה, אני מציע שיבסחו אותן לקראת הישיבה הבאה, ובישיבה הקרובה בקבל החלטה בנדון. בשבוע הבא נשמע אפוא את תשובת השר, ובעסוק במסקנות.

(הישיבה נועלה ב-11.00)